

Warszawa, 5 grudnia 2023 r.

Poziom i struktura minimum socjalnego w cenach z III kwartału 2023 r.

W niniejszym opracowaniu przedstawione są szacunki wysokości minimum socjalnego w warunkach cenowych panujących w trzecim kwartale 2023 r. Minimum socjalne to wzorzec konsumpcji niezamożnych gospodarstw domowych, w którym przewidziano taki zakres i poziom zaspokajanych potrzeb, aby osobom w gospodarstwie na każdym etapie ich rozwoju umożliwić reprodukcję sił życiowych, posiadanie i wychowanie potomstwa oraz utrzymanie więzi społecznych (por. Golinowska, Kurowski, 2018, 38). Zakłada to zaspokajanie potrzeb na godziwym, choć skromnym poziomie, z uwzględnieniem wskazań nauki (np. normy żywieniowe), ale także norm obyczajowych i kulturowych czy norm prawnych (np. w zakresie mieszkania, edukacji). Model minimum socjalnego jest punktem odniesienia w analizach i działaniach instytucji publicznych (np. wymiar sprawiedliwości, urzędy skarbowe) oraz prywatnych (np. banki, NGO)¹. Przedstawione poniżej wartości minimum oszacowano przy założeniu warunków zbliżonych do normalności.

Tabela 1. Minimum socjalne: dane za III kwartał 2023 r., w zł

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	449,37	898,74	1 246,28	1 358,21	1 705,74	2 165,21	428,18	856,36
Mieszkanie:	644,81	940,42	1 282,44	1 282,44	1 634,40	1 987,73	644,81	940,42
- użytkowanie i energia	549,99	824,96	1 152,53	1 152,53	1 470,17	1 785,44	549,99	824,96
- wyposażenie	94,82	115,46	129,91	129,91	164,23	202,29	94,82	115,46
Edukacja	29,67	59,33	112,47	253,82	306,95	531,10	0,00	0,00
Kultura i rekreacja	174,87	259,99	336,78	346,58	423,36	509,95	147,99	233,49
Odzież i obuwie	71,57	143,15	207,84	208,42	273,11	338,38	56,02	112,04
Ochrona zdrowia	57,19	108,77	155,52	159,63	206,39	257,25	115,68	225,76
Higiena osobista	56,37	109,41	129,69	158,50	179,61	228,92	45,30	87,27
Transport i łączność	116,31	211,73	587,89	605,08	605,08	622,28	132,08	224,17
Pozostałe wydatki	128,01	191,21	243,53	262,36	266,73	265,63	125,60	187,57
Razem	1 728,17	2 922,75	4 302,44	4 635,04	5 601,37	6 906,45	1 695,66	2 867,08
- na 1 osobę	1 728,17	1 461,38	1 434,15	1 545,01	1 400,34	1 381,29	1 695,66	1 433,54

Symbole: M – mężczyzna w wieku 25-60 lat, K – kobieta w wieku 25-60 lat, (M + K)/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa mężczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat.

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

¹ GUS wykorzystuje wartości minimum socjalnego do wyznaczania tzw. *sfer niedostatku*, nie będącej sferą ubóstwa (por. Kurowski 2022, GUS, 2021).

Podstawowe wskaźniki obrazujące zewnętrzne uwarunkowania ekonomiczno-społeczne gospodarstw były zróżnicowane. Stopa bezrobocia rejestrowanego pod koniec września 2023 r. nieznacznie spadła do poziom 5,0% (wobec 5,1% na koniec czerwca br.). Przeciętne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w trzecim kwartale wyniosło 7 194,95 zł. W stosunku do wartości z II kwartału br. oznaczało to wzrost nominalny o 2,7 p.p, a realny o 2,9 p.p. (por. GUS, 2023). W stosunku do III kwartału 2022 r. nominalny i realny wzrost przeciętnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej wyniósł odpowiednio 11,0 oraz 1,3 p.p. (ibidem).

Tabela 2. Struktura minimum socjalnego – III kwartał 2023 r., w %

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	26,0	30,7	29,0	29,3	30,5	31,4	25,3	29,9
Mieszkanie:	37,3	32,2	29,8	27,7	29,2	28,8	38,0	32,8
- użytkowanie i energia	31,8	28,2	26,8	24,9	26,2	25,9	32,4	28,8
- wyposażenie	5,5	4,0	3,0	2,8	2,9	2,9	5,6	4,0
Edukacja	1,7	2,0	2,6	5,5	5,5	7,7	0,0	0,0
Kultura i rekreacja	10,1	8,9	7,8	7,5	7,6	7,4	8,7	8,1
Odzież i obuwie	4,1	4,9	4,8	4,5	4,9	4,9	3,3	3,9
Ochrona zdrowia	3,3	3,7	3,6	3,4	3,7	3,7	6,8	7,9
Higiena osobista	3,3	3,7	3,0	3,4	3,2	3,3	2,7	3,0
Transport i łączność	6,7	7,2	13,7	13,1	10,8	9,0	7,8	7,8
Pozostałe wydatki	7,4	6,5	5,7	5,7	4,8	3,8	7,4	6,5
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

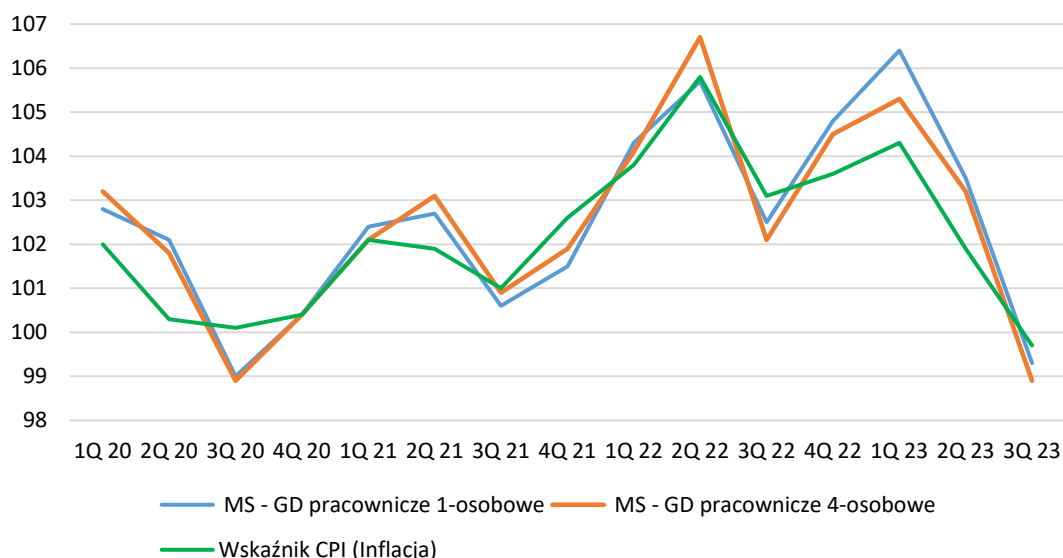
Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

Wartości minimum socjalnego w III kwartale br. wyniosły: 1 728,17 zł dla osoby samotnie gospodarującej w wieku poniżej 60 lat oraz 1 695,66 zł dla osoby samotnej w wieku powyżej 60 lat. (por. tabela 1). W gospodarstwie rodziców z dzieckiem starszym minimum socjalne wyniosło 4 635,04 zł (1 545,01 zł na osobę), natomiast w rodzinie z trójką dzieci - 6 906,45 zł (1 381,29 zł na osobę).

Wskaźnik cen konsumpcyjnych w III kwartale 2023 r., w odniesieniu do analogicznego okresu sprzed roku, wyniósł 9,7% (por. GUS, 2023). Wartości minimum socjalnego w tym okresie wzrosły od 9,7% w gospodarstwie dwojga emerytów do 14,5% w pracowniczym gospodarstwie osoby samotnej.

Na skutek spadku cen w III kwartale, wskaźnik inflacji (CPI) w porównaniu danych z II kwartału br. wyniósł -0,3%. W tym okresie spadły także wartości minimum socjalnego: od -0,6% (w emeryckim gospodarstwie osoby samotnej) do -1,1% w gospodarstwach domowych z dziećmi na utrzymaniu. Obserwowany obecnie spadek wartości minimum socjalnego na tle wskaźnika inflacji przypomina podobną sytuację z 2020 r. (por. Wykres 1).

Wykres 1. Dynamika minimum socjalnego w latach 2020-2023 na tle wskaźnika inflacji (poprzedni kwartał = 100)

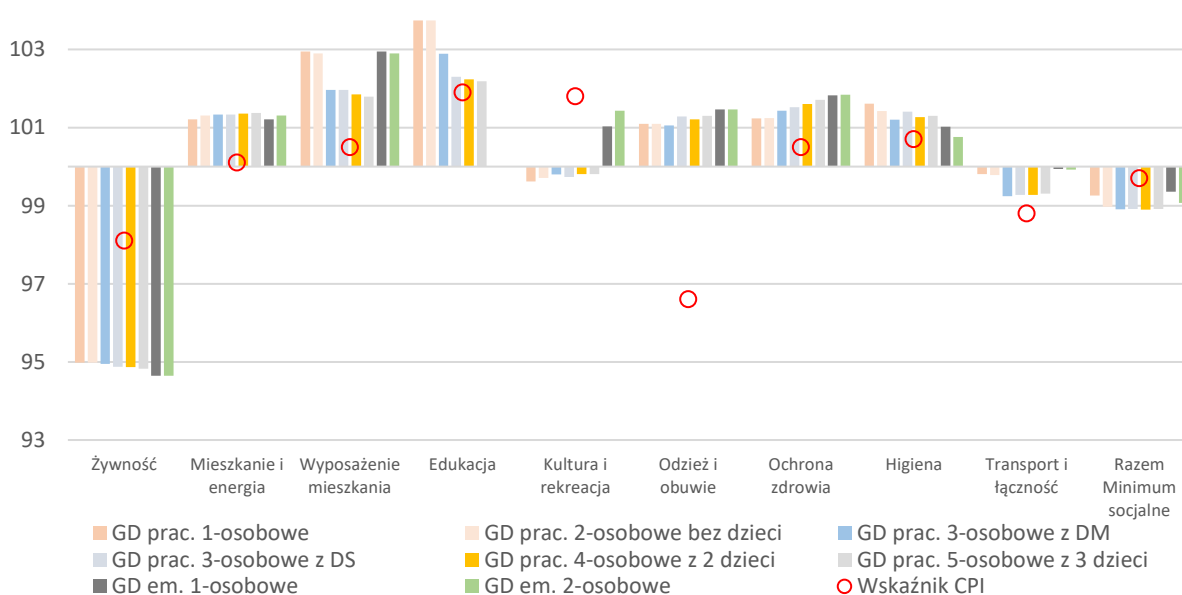

Symbole: GD – gospodarstwo domowe, MS – minimum socjalne.

Źródło: opracowanie własne.

Na obniżenie wartości minimum socjalnego w III kwartale najbardziej wpłynął spadek wartości koszyka żywnościowego. Wyniknął on z kolei z sezonowej, jesiennej obniżki cen, głównie warzyw i owoców. Przy spadku wskaźnika CPI dla żywności (-1,9%), obniżka wyceny żywności w minimum socjalnym była bardziej drastyczna (od -5% w pracowniczych gospodarstwie osób dorosłych do -5,4% w gospodarstwach emeryckich). W gospodarstwach rodzin z dziećmi wartość żywności obniżyła się od 5,1 do 5,2%. Najwyższe spadki odnotowano w cenach owoców (-13,9%), warzyw (od -8,5 do -10,2%), tłuszczu (-6,3%) i jaj (-3,9%)

Wykres 2. Zmiana wartości minimum socjalnego w III kwartale 2023 r. na tle inflacji (II kwartał 2023 r. = 100)

Symbole: GD – gospodarstwo domowe, GD prac. – pracownicze gospodarstwo domowe, GD em. - emeryckie gospodarstwo domowe, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. Uwaga: wskaźnik CPI dla transportu wynosi 98,8, a dla łączności 100,5.

Źródło: opracowanie własne.

Spadek wartości minimum socjalnego ogółem został częściowo powstrzymany przez wzrost modelowych kosztów utrzymania mieszkania i nośników energii: wzrosły one od 1,2% w gospodarstwach 1-osobowych do 1,4% w gospodarstwach 4- oraz 5-osobowych, przy niższym wskaźniku CPI (0,1%). Wyższy wzrost kosztów mieszkaniowych nastąpił wskutek wyższych opłat za wodę i usługi komunalne (+1,8%), ciepłą wodę (+1,6) eksploatację i fundusz remontowy (+1,1%) oraz centralne ogrzewanie (+1%).

W zakresie potrzeb odzieży i obuwia, mimo ujemnego wskaźnika inflacji (-3,4%), notowania towarów i usług ujętych w koszykach minimum socjalnego wskazują na wzrost od 1,1% w gospodarstwach pracowniczych bez dzieci do 1,5% w gospodarstwach emeryckich. Odwrotny trend obserwujemy w zakresie kultury i rekreacji - wskaźnik CPI wskazuje na wzrost o 1,8% i jest on zbliżony do zmiany wartości koszykowych w gospodarstwach emeryckich, jednak w gospodarstwach pracowniczych odnotowano śladowe spadki (0,2 - 0,4%).

W zakresie transportu i łączności, modelowe wydatki najbardziej w gospodarstwach z dziećmi (-0,7 do -0,8%), przy śladowym spadku w gospodarstwach bez dzieci (-0,1 - 0,2%). W tym okresie wskaźnik CPI dla transportu wskazywał na spadek (-1,2%), dla łączności na stagnację (+0,5%).

W pozostałych grupach wydatków wyposażenie mieszkania, edukacja, ochrona zdrowia, higiena osobista) szacunki koszykowe cechowały się wyższą dynamiką niż wskaźniki CPI (por. wykres 2).

Opracował: dr Piotr Kurowski

Bibliografia

Golinowska, S., Kurowski, P., 2018. Koszykowe linie ubóstwa. W: S. Golinowska, *O polskiej biedzie w latach 1990-2015. Definicje, miary, wyniki*. Warszawa: WN Scholar.

GUS, 2023. *Kwartalne wskaźniki makroekonomiczne*. Warszawa: GUS, dostępne na <https://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne/>.

GUS, 2021. *Ubóstwo w Polsce w latach 2019 i 2020. Analizy statystyczne*. Warszawa: GUS.

GUS 2019. *Gospodarka mieszkaniowa w 2018 roku. Informacje sygnałne*. 16.09.2019 r.

Kurowski, P., 2022. Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym. *Polityka Społeczna*, nr 23T, s. 37-44.

Kurowski, P., 2019. Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce. *Polityka Społeczna*, nr 4.